

Entäpä retki Pohjois-Norjan lintupaikoille

tarinat Risto Rönkä, kuvat Helena Rönkä

Olimme ajatelleet kesälle 2011 retkeä Pohjois-Norjaan, pääkohteina lintu- ja luontokohteet. Ajankohta heinäkuu. Kulkuneuvona matkailuauto, jolla voi kätevästi asustella milloin missäkin kohteessa täysin mukavuuksin. Joskin ahtaasti.

Tarkoituksena oli tehdä päiväreissuja autolta. Optiikkana olivat ikivanha Kowa 25 x kaukoputki, kiikarit, digikamera 500 mm:n optiikalla ja silmälasit.

Niin alkoi, hankien yhä kasvaessa, suunnittelu ja tiedonhankinta internetistä. Selvitystyö oli sekavaa, mutta se antoi mukavan pohjan tälle tarinalle. Kirjasin ylös hyvät linkit ja ripottelin niitä sinne tänne. Ensiksi perustietoa Norjasta matkakuumeen aikaan saamiseksi.

<http://www.kolumbus.fi/matti.gronroos/norjafaq.html> ja sitten pohjoisen lintupaikoista (Hanna ja Janne Aalto) <http://www.caligata.com/lintumatkat.html>

1. Suunnittelua

Kokemuksia Varangin vuonolta

Olimme käyneet 80-luvulla Varangin vuonolla, joten alue merilintuineen ja lintupaikkoineen oli (perus)tuttu Vesisaareen saakka. Myös suuri määrä pohjoisen meren ja taivaan lintuja oli jo eliksinä kirjattu, kuten **allihaahka**, **kiislat**, **ruokki**, **lunni**, ...

Kuvassa Ekkeröyn **pikkukajavia**

Viimeisin käyntimme Varangin vuonolla oli v.2009. Eliksinä saimme silloin mm. **amerikan jääkuikan** (Mortensnes) ja **karimetsen** Vardön Hornöya-lintuvuorelta, jonne kaukoputkimme rannalta. Aikaa ja rahaa venekuljetukseen ei sillä kertaa ollut ja valtava aallokko vakuutti myös pysymään rannalla.

Jatkoimme siis matkaa Hamningberin autioon kalastajakylään kuumaisematietä pitkin. Tie on tosi karu. Nuoria **merikotkia** istuskeli pitkin vuonon rantatörmä. Puita kun ei ollut. Matkan varrella saukko (ei merisaukko) muljasi rennosti rantalouhikon tyrskyisessä hornankattilassa.

Yritimme kovasti tähyillä vaahtopäisestä aallokosta myös maitovalaita (beluga). Jos näimmekin, emme ainakaan huomanneet niitä.

Perillä rannan kallio jyrisi ja tärisi valtavien aaltojen jytisyttäessä suuria kivenlohkareita. Tuuli tosikovaa, mutta **suulat** lensivät kevyen rauhallisesti lähellä aaltoja.

Eliksinä tuli em. **suulan** lisäksi myös pääskymäisesti kiitävä **pikkuliitäjä**.

Samalla reissulla poikettiin linnustonsuojelualueella Tenojoen (Høyholmen) suulla. Linnut olivat kai pesillään eikä hiekka/lieju-pohjalla näkynyt varpaanjälkeäkään laskuveiden aikaan, vaikka pohjaa riitti patikoida asti. Komeimmin tuulessa lensivät **merikihut** ja laiskimmin köllöttelivät kirjohylkeet.

Matkasuunnittelua

Käymättömiä Varangin niemimaalta olivat siis mm. Syltefjordenin suolakallio (liian kaukana) sekä Pykeian ja Gamvikin alueet (liian etäällä).

Samoin muistissa oli vielä (heikommin) 70-luvun alun rengasretki Skibotn - Alta - Porsangin vuono. Silloin majailtiin teltassa ja kerran yövyttiin myös tipparellussa Pyssyjoelta pohjoiseen lähtevän tien alkupäässä. Sieltä tuotu hiomakivi (tylsyttävä) on vieläkin puuliiterissä. Ja merisiilin kalkkeutunut kuori lasikaapissa. Kaikki upeat luontokohteet siis kiinnostivat. Kuten Pyssyjoen kanjoni. Pyöriäinen olisi myös tavoitteena nähdä. Ehkä Altalta päin?

Oikeastaan kaikkialla Finnmarkissa matalat rannat ovat lintupaikkoja. Laskuvesi tuo kahlaajat paikalle, nousuvesi sorsalinnut lähelle. Pidetään vain aurinko selän takana. Tietoa Varangerin vuonon lintupaikoista löytyi osoitteessa <http://www.varanger.com/index.php?lang=fin>.

Tutkiskelin monipuolista Finnmarkin matkaopasta <http://www.e-pages.dk/visitnorway/230/> Se on PDF-muodossa, joten talletin sen läppärille (turhaan) paikanpäällä käytettäväksi. Jalkaisin tavoitettavia lintupaikkoja ei siellä juurikaan esitelty. Ainoastaan venematkoja vaativat lintukoloniitit. Ne unohdettiin rohkeasti ja päätettiin retkeillä vuonojen rannoilla ja karuilla tunturijärvillä. Esim. Altasta pohjoiseen Stifjelletillä autolla pääsee 600 m:n korkeuteen. Ja suunnittelussa oli myös Oksfjord-jäätiköltä tulevan jäätikkövirran ihailu Isfjorden-vuonon pohjukassa. Ja uudet kiuaskivet !

Karttoja löytyi useita mm. <http://kart.statkart.no/adaptive2/default.aspx?gui=1&lang=2>, johon on merkitty tarkasti pienempiäkin teitä, polkuja ja levikkeitä. Mm. Tanan pohjoispuolella näytti olevan serpentiinitie, joka nousee 570 m:n korkeuteen Alggasvarrille. Vuonolle vain pari kilometriä. Siis korkeuseroa on.

Suunnittelun lopputulema oli uudistaa tuo Kilpisjärvi - Skibotn – Alta – Porsangin vuono – Karigasniemi rengasmatka. Viikko Suomen Lapissa tullen menen ja viikko Norjan puolella (2 + 1 = 2).

tuoretta kapakalaa 2009

Vielä vuorovedestä, säästä ja muusta

Vuorovesi elävöittää huomattavasti Pohjois-Norjan matalia rannikkoalueita. Veden pinnankorkeus voi vaihdella jopa metrejä. Ja laskuveden aikana paljastuu pohjaa ja sen eliöitä. Samoin niitä ravinnokseen käyttäviä kahlaajia ilmestyy kuin tyhjästä. Sen mukaan lintuharrastajan on elettävä ja matkattava.

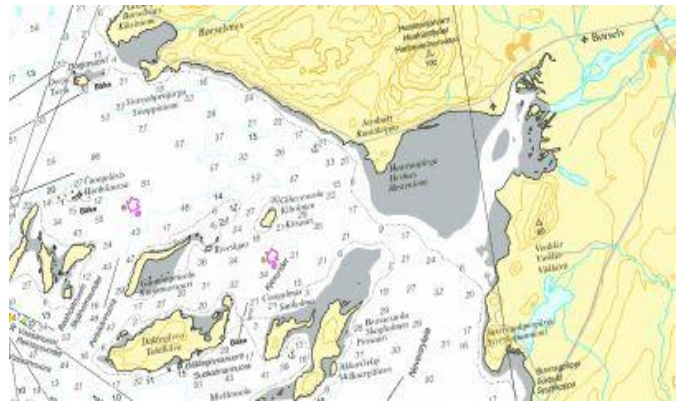
hiekkamatoja

Vuoroveden vaihtelu on n. kuuden tunnin jaksoissa. <http://vannstand.no/index.php/en/english>

Paikalla kannattaa olla täydenkuun aikaan auringon paistaessa (takaa). Silloin on ns. tulvavuoksi /-luode ja veden korkeuserot ja virtaamat suurimmillaan. Kts.

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Vuorovesi>

Vuorovesimatalikot löytyvät esim. <http://kart.statkart.no/adaptive2/default.aspx?gui=1&lang=2> Reilu suurennos ja ja ruksi kohtaan *Sjøkart Hovedkartserien*

Kuvassa oikealla (em. kartasta) on Pyssyjoen suisto (Børselv). Matalikot näkyvät harmaana. Suojelalueen opastus ja laavu ovat matalikon pohjoispuolella törmän päällä (tuon ”lähes” pystyviivan kohdalla).

Sää on sitten kesälläkin viileä. Lähes aina tuulee ja jäämereltä huokuu kosteutta ja kylmää, kylmää, kylmää... Heinäkuun keskilämpötila on vain runsas 10 astetta. Viimehetken sääennuste löytyy sitten osoitteesta <http://www.weatheronline.co.uk/Norway/Alta.htm> Lämmintä ja tuulenpitävää on varattava runsaasti mukaan.

Turvana ja vahtina on pitkäkarvainen Zeke-koira, joka pärjää sään puolesta omillaan, mutta sille tarvittiin ja hankittiin passi, johon kirjattiin erillinen testaus raivotautirokotuksen tehokkuudesta. Tosi kiltti se onkin.

Meille ihmisille riitti B-luokan ajokortit.

Kuvassa hymyilevä naali(koira). Toinen korva ei puutu, vaan on kääntynyt huutavan meriharakan suuntaan.

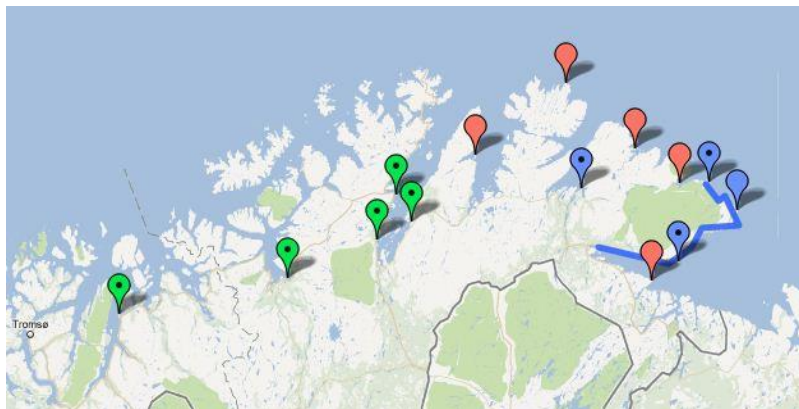
Pohjois-Norjan lintupaikkoja merenrannalla

l
a
p
i
n
s
i
r
r
i

Suunnittelun ja kesän reissun jälkeen Finnmarkin jalkaisin tavoitettavista lintupaikoista valmistui seuraava luettelo. Joissain on arvioitu kävelymatka (+km). **Vihreällä tekstillä on kirjattu kesällä 2011 käydyt paikat, siniset v.2009 ja näissä käydään joskus toisena kesänä.**

- Spåkenes linnustonsuojelualue Lyngen vuonolla. Mahtavat maisemat. mm. merikihun pesintä, punakuireja, harmaahaikara
- Altan satama ja Altavuonon itäreunan (Rässivuono) suuri vuorovesimatalikko
- Porsangin vuonolla Kirstrand kirkon matalikot, mm. jääkuikka, punakuireja, merikotka, suopöllö
- Stabburstonesin luontokeskus, suojelualue ja kansallispuisto, vuorovesimatalikkoja. mm. muuttohaukka, merikotka, lapinsirri, isosirri, punakuireja, ristisorsa, kirjohylkeitä
- Börself, Pyssyjoen suisto, linnustonsuojelualue ja laavu, mm. punakuireja tosi paljon, piekanat, tuulihaukat, merikotka, kirjohylkeitä
- Varagin vuonon lintupaikat www.varanger.com, Nessebyn kirkko, Vadsö, Ekkeröy, Vardö, Hamningberg, mm. amerikan jääkuikka, kiislat, ruokki, lunni, merimetso, karimetso, pikkukajava, pikkuliitäjä, suula
- Hornöya ja Reinöya lintusaaret Vardön vieressä (rannalta katsottuna)
- Höyholmen Tenojokisuussa, linnustonsuojelualue, mm. merikotka, merikihu, kirjohylkeitä
- **Veidnes Lakselv vuonolla (pikku-Porsanger) (erit. huonokuntoinen tie)**
- **Slettnes.majakka Gamvikin luon**
- **Veidnes Berlevågista N.40 km etelään, linnustonsuojelualue**
- **Syltenfjord satama, pieni lintukallio ja suulapahta (+10km)**
- **Pykeija lintupahta (+5km)**

2. Retki lintukohteisiin 2011

Matka alkoi tihkusateisena päivänä, kohteena käsivarsi. Sääennusteiden mukaan sää paranee pohjoisesta alkaen ja Pohjois-Norjaan oli luvassa oikein hienoa säätä. Ensimmäinen kohde oli yöpyminen Uljuan tekojärvellä. Lintutornilla jäi käymättä sateessa, joka ropisi katolle illalla, yöllä ja aamulla. Herättyämme kunnolla matka jatkui leppoisasti päiväkohteena Aavasaksan kalottivaara ja yöpymiskohteena komea Utkujärvi. Seuraavana päivänä lounastimme Kuttasen hiekkadyyneillä, näimme ensimmäiset ällistyttävän nopeajalkaiset tunturisopulit ja jaloittelimme palsasuolla. Sitten näkyikin jo Saana. Tankkasimme (dieseliä, vettä, ruokaa, kruunuja), tyhjensimme kemssan ja saunoimme. Näin varustautuneina laskettelimme Norjaan seikkailuun. Rajamiehet eivät ilmeisesti huomanneet meitä, vaikka oikein hidastimme vauhtia.

Yöttömästä yöstä huolimatta leiriydyimme laaksoon vanhojen mäntyjen katveeseen ja ihmettelimme kilometrin korkuisia naapureitamme. Tuttujen lintujen viserrykset, katolla käpyttely ja puiden naputtelu takasivat hyvät yöunet. Mutta huomenna!

Maisemat jylhistyivät ja pian olimme aurinkoisessa Skibotn-kylässä.

Lumihuippuiset vuoret huomasivat, laskuvesi paljasti rakkolevää ja **haahkat** opettivat poikasiaan uimaan ja sukeltamaan. Satamassa tuuli lujaa. Kaukoputki pystytettiin auton suojaan. Siellä oli lämmin kiikaroida. Helena **merikotkaa** ja minä veneitä. Vesi ei ollut humuksesta ruskeaa ja maistui suolaiselle. Hyi olkoon.

Päivän mittaan köröteltiin Lyngen vuonon rantatietä katseet vasemmalle käännettynä, vuoristoon ja vuonolle. Yritin löytää pyöriäisen. Lumihuippuja toinen toisen perään, vesiputouksia, tunneleita, runsaasti vesilintuja ja piekanoita. Jututimme eräällä levikkeellä huono-onnisia suomalaisia kalastaja karavaanareita. Oli myrskynnyt lähes viikon ja nyt oli ensimmäinen kaunis päivä.

sinivalkoista

Loppupäivällä saavuttiin sitten Spåkenesiin linnuston suojelualueelle. Lumiaitaa, nummea, tunturikoivikkoa, raakaa lakkaa, lumihuippuisia vuoria ja laskuvesi tulossa.

Karun kaunista pohjolaa. Merikin oli nielaissut rinteeltä koko polun loppupäähän. Toinen kolmihenkinen turistiryhmä kompasteli iloksemme jokainen vuorollaan Zekeä kiertäessään sen kiinnitysaruun. Hah hah haa

Paikalla viihdyttiin yön yli ja ”saaliina” oli mm. ensimmäinen parvi **punakuireja**, pitkäkoipinen **harmaahaikara**, kookkaita **pikkukuoveja** ja **merikihujen** pesintä. Ja pullo punaviiniä.

Spåkenesista zoomattua Lyngen vuoristoa Lyngen vuonon takana

Seuraavana päivänä ei lähellä ollut tiedossa oikein hyviä lintupaikkoja. Siis maisemapäivä; Naavuonolla nähtiin **isolokki** ilman kiikaria ja katseltiin vuorovesivirtaa ja sitä katsovia turisteja, Saltnes, Langfjorden Myra, Talvik. Tiet kapeita, vanhoja ja mutkaisia. Tämän takia retken kiertosuunta olikin valittu siten, että ajoimme mantereen puoleista tien reunaa. Ei tarvinnut pelätä putoavansa ajaessa jyrkänteeltä vuonoon. Pelkääjän paikkaa ei siis ollut korkeassa ohjaamossa. Oksfjord-jäätikkövirtaa mentiin katsomaan vielä pienempää, pelottavan jyrkkää ja mutkaista tietä. Loppumatka oli pelkkää polkua ja moni turisti meni kävelemään kilometritolkulla nähtävyydelle. Nyt kaukoputkesta oli todella hyötyä. Me ihailimme jäätikköä niiltä jalansijoilta. Turvallisen etäisyyden päästä.

Ja sitten Altavuonolle. Täällä syvässä vuonossa piti nähdä viimeinkin pyöriäinen vaan kun ei. Se onkin pienin hammasvalaista.

Altan kaupungissa tankkasimme ja nautimme kaffetit. Mutta kiire oli eteenpäin. Pian linnut muuttaisivat etelään. Edessä Rässivuonon matalikot (ei laskuvettä) ja Storekorsnes majakka.

Majakkaniemi oli kukalla (ruoholaukka). Nousimme tähyilemään sodanaikaiselta saksalaisten tykkiasemalta vuonolle. Koko vuono loisti auringossa vaahtopäisine aaltoineen. Siellä täällä etäällä syöksyili loppiparvia veteen. Mutta mikä ajoi kalaparvet pintaan? Pyöriäisetkö? Ehkä petokalat tai täyssukeltaja linnut. Sitä emme koskaan saaneet tietää. Haviksina mm. **karikukko**, **selkälokki**, **pikkukajava**.

Seuraava kohde oli sitten hyvistä lintupaikoista kuulu Porsangin (Porsanger) vuono. Kaasu pohjassa ylös Sennalandet-ylängölle, jossa oli lumilaikkuja, poroja ja turisteja aivan tien vieressä ja sitten moottorijarrutuksella alas Porsangerille. Ensimmäisenä löytyivät Kistrand-kirkon matalikot. Laskuvesi kun oli. Hautausmaan pihassa ihailtiin pienehköä porotokkaa ja Zeke katseli niitä ihmeissään takajaloilla seisten. Ruoan valmistuksen aikana tuo petoeläin oli keksinyt kieriskellä porojen löysässä (en sano missä) ja siivo oli todella iljettävä mutta tympeän hajuinen. Onneksi minulla oli tiskausvuoro. Eliksenä saatiin hiton komea **jääkuikka**.

Jatkoimme matkaa katsomaan Trollholmsundin kivipeikkoja. Helena ihastui noihin valkoisiin jätteihin ja Zeke tapasi ensimmäisen villin ja vapaan norjalaiskoiran. Nartun. Muita linssiluteita olivat paikan **riskilät**.

Matkalla peikkosille oli vanhaa, perinteistä lampaan hoitoaluetta. Likaiset karitsat emoineen olivat irrallaan ja makailivat kulkijoiden tiellä tiellä tai tien pientareilla. Aidatut talot pitivät koirat kotona ja märehtijät muualla.

Seuraavana kohteena oli Stabbursnesin luontotalo, luonnonsuojelualue ja kansallispuisto. Täällä viivähdimmekin sitten pidempään. Leirydyimme aivan rauhoitusalueen reunassa meren rannalla vanhalla jalkapallokentällä. Kuvattiin **lapinsirrin** poikuetta, illalla grillattiin ja ihasteltiin auringon laskua... eiku keskiyön aurinkoa.

Luontotalon eteläpuolella oli valtava matalikko. Sieltä bongattiin **muuttohaukka** ja tsiikattiin **punakuireja** ja **ristisorsia** ja seurattiin kirjohylkeitä.

Porsangin vuonon itäranta on erityisen komea paikka. Valkoisia kalliojyrkänteitä, liuskakivi- pylviäitä, **merikotkia**, **piekanoita**, kalkkivaateliaita kukkia. Aamulla huomasimme, että olimme yöpyneet näköetäisyydellä piekanan pesästä. Suuret poikaset olivat pesässä ja sen lähistöllä valmiina lentoharjoituksiin. Peräti neljä poikasta kertoi tunturisopulien invaasiosta.

Ulkoillessamme emot ilmestyivät paikalle huutelemaan, mutta rauhoittuivat pian kun kerroimme rauhallisesti olevamme vain Kuikkalaisia Savosta. Tuttu paikka muuttomatkoilta. Ilmeisesti piekanat tajusivat suomenkieltä. Seutu on nimittäin kveenialuetta ja paikan nimistö on osin suomenkielistä, kuten äijänjänkkä, kiksiniemi, juntintörmä, hanhilaassa...

Illalla seurasimme lähes tyyntä merenpintaa, kun joku teki syvemmillä veden alla puolikaaren muotoisen ilmakuplaesteen kaloille. Nyt se on pyöriäinen. Vai eikö? Oli se, vaikka näkemättä jäi tälläkin kertaa.

Nisäkkäistä nähtiin sentään poroja. Norjalaisen poronkuseman pituus on kaksi minuuttia.

Pyssyjoen suistossa on linnuston suojeluala ja hieno tarkkailupaikka sekä kota/tulistelupaikka grillaukseen. Sinne sattui Norjan lämpimin päivä +24 astetta ja bongausta tehtiin sortsit jalassa ja avojaloin. Ilman itikoita. Helenan kuvaa ei saa edes julkaista.

Korppijengi kävi paikalla ja eräs niistä meni jyrkanteen taakse ja sai rajuja ilmahyökkäyksiä **tuulihaukkojen** syöksyillessä väsymättä sitä kohden. Ilmeisesti puolustivat pesäänsä? Laavulle näkyi myös piekanan pesä jyrkanteellä. Nyt peräti viisi isoa poikasta.

Haviksia mm. **merikotka, merikihu, merilokki, merimetso, meriharakka**... no oli siellä muunkin nimisiä kuten **punakuireja**, reissun ensimmäinen **punajalkaviklo** ja toinen **punaviinipullo**.

Paluumatka piti aloittaa sillä olimme viihtyneet ulkomailla yllättävän pitkään. Lakselvissä tuhlattiin kruunut ja töröteltiin kotia kohden Finnmarkin lakkasoiden (raakoja) halki. Taukoa pidettäessä paikalle ilmestyi oitis lakkavahti.

Ohitettiin Ailigas ja saavuttiin Giellajohkaan (leirintäalue Suomessa), jossa pestiin Barentsin meren suolat hiuksista ja parrasta. Väsyneen rohkeina reissajina yövyimme heti karhunpesä(kive)n eteläpuolelle Inarissa. Polkua pääsee katsomaan mielestäni Suomen kauneinta lampea.

Jaloittelimme seuraavana päivänä Urupään päälle etsien **keräkurmitsaa**, mutta sen sijaan tapasimme oudon pörriäisen, joka seurasi Zekeä sitkeästi ja lähestyi pian minuakin. Huitaisin sen vaistomaisesti pois. Ehkä poron nenäsaivartaja?

Matkan viimeiset päivät olivat helteisiä. Kuusamon yläpuolella 5-tiellä oli enemmän poroliikennettä kuin autoja. Helteen turruttamina emme edes huomanneet Kolarin tienviittaa ja paras yöpymispaikka (hiekkauimaranta, laavu) ohitettiin reilusti. Puhelin / navigaattori oli sammutettu Norjaan mennessä ja lomalla kun olimme, sitä ei oltu vielä käynnistetty.

missä ... keräkurpitsa ... missä

Suomussalmella ohikulkijoita tervehti Hiljainen Kansa.

Kahden päivän ajo ilmastoimattomassa ohjaamossa helteisinä päivinä etelään, teki myös paluumatkasta Suomen Lapista ikimuistoisen.

ps. Olisikohan Kotkan Maretariumissa pyöriäisiä?